

Л і т е р а т у р а :

1. Дерябо С.Д., Ясвин В.А. Экологическая педагогика и психология. – Ростов – на – Дону. – 1996. – 480 с.
2. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навчальний посібник для вузів. – К.: Освіта, 1998.-255 с.
3. Маршицька В.В. Екологічні проекти // Дошкільне виховання. – 2001. – №5. – С. 24-25.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В.Мойсеева, А.Е. Петров; Под ред. Е.С. Полат. – М.: Издательский центр "Академия", 1999.-224с.
5. Цветкова И.В. Экология для начальной школы. Игры и проекты. Популярное пособие для родителей и педагогов. – Ярославль:Академия развития; 1997. – 192 с.
6. Ясвин В.А. Психолого-педагогическая коррекция субъективно-отношения к природе в процессе экологического образования // Вопросы психологии. – 1998. – № 4. – С.3-13.
7. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників: Посібник для вихователів дитячих садків. – К.: Грамота, 2001. – 55 с.

Аннотация

Экологическое воспитание детей дошкольного возраста рассматривается в процессе анализа и детальной разработки метода проектов как одного из факторов социализации личности.

М. В. Опольська, м. Хмельницький

**УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ
В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ГУМАНІСТИЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПІДПРИЄМЦЯ**

Визнання того факту, що розвиток сучасної науково-технічної цивілізації супроводжується дегуманізацією соціуму, суспільного життя і суспільної свідомості, ставить проблему гуманізації у процесі підготовки спеціалістів економічного вузу, які будуть працювати в сфері підприємницької діяльності, у ряд найбільш вагомих проблем вищої школи.

Безперечним є факт, що знання основних теоретичних положень і володіння технологіями професійної діяльності не завжди дає змогу бачити перед собою професійно грамотного і, водночас, толерантного, гуманістично спрямованого у своїй діяльності спеціаліста.

Метою даної статті є аналіз умов формування соціально-педагогічних ситуацій в процесі становлення гуманістично орієнтованої особистості майбутнього підприємця.

Тому перед вищою школою гостро постала проблема поєднати, на перший погляд, несумісне: підготувати професіонала у сфері підприємництва, котрий має працювати в умовах жорсткої конкуренції і, водночас, сформував гуманістично зрілу особистість зі стійкими принципами і духовними цінностями.

На сьогоднішній день існують різні варіанти можливого вирішення професіоналізації стосовно професії майбутнього працівника у сфері підприємницької діяльності.

Пошуки, які велися і ведуться у цьому напрямку, дозволили підійти до моделювання професійної діяльності спеціаліста, яка проходить для майбутнього підприємця в умовах суб'єкт-суб'єктних відносин, у соціально-значущих ситуаціях, які постійно змінюються.

За такого розуміння професіоналізації студентів особливо важливим напрямом професійно-орієнтованої підготовки спеціаліста стає застосування різноваріантних завдань і різнотипних ситуацій для моделювання професійної діяльності і формування на її основі професійно-значущих якостей. Таким чином, становлення студентів як спеціалістів фактично відбувається у процесі практичної діяльності. А це, у свою чергу, вимагає від педагогів вузу диференційованого підходу до роботи із студентами: розмежування теоретико-практичної підготовки, забезпечення постійного зростання професійно-значущих і особистісних якостей, підтримка установки на зростання професійного рівня, пошуку адекватних сучасних технологій та інноваційних процесів в економіко-підприємницькій діяльності.

У психолого-педагогічній літературі, присвяченій формуванню професійно-значущих якостей студентів на основі педагогічних задач і ситуацій (А.Бойко, В.Загвязинського, Ю.Кулюткіна, Л.Кондрашової та інш.), акцент зроблено на діяльності педагога, наявна центрація на особистості педагога, не вирішене завдання відбору і систематизації педагогічних ситуацій.

Водночас ми виявили, що дослідники проблеми використання педагогічних ситуацій у професійній підготовці спеціалістів не визначають ті типи соціально-педагогічних ситуацій, які могли б лягти в основу формування гуманістичної особистості і не визначають гуманістичну спрямованість як основний компонент професійної спрямованості підприємця.

При цьому необхідно, на нашу думку, вирішити низку проблем, що стосуються, в першу чергу, визначення поняття педагогічної ситуації та її значення для формування гуманістичної спрямованості, як одного із важливих компонентів професійної спрямованості особистості студента.

Використання педагогічних ситуацій на заняттях дозволяє вирішувати два завдання: здійснити реалізацію вимог щодо орієнтації на ту конкретну предметну діяльність, якій студент навчається і, водночас, надати професійно спрямованому навчання суб'єкт-суб'єктний характер, підготувати студента до активної ролі організатора підприємницької діяльності, де спілкування з людьми домінує в різних видах діяльності. Тому навчання в вищому навчальному закладі взагалі, ми розглядаємо як організоване особливим чином спілкування з досить чітко вираженими цілями на різних етапах цього процесу, що моделює квазіпрофесійну діяльність, внаслідок якої формується особистість студента, його професійна спрямованість.

Спираючись на ряд досліджень, ми можемо розглядати соціально-педагогічну ситуацію як сукупність обставин і умов, інваріантним компонентом яких є взаємовідносини "педагог-студент". Слід зазначити, що такі взаємовідносини тлумачаться досить широко, включаючи будь-які взаємовідносини, що розвиваються в даних обставинах.

Практика показує, що педагогічна ситуація, для якої притаманні взаємовідносини "педагог-студент", є досить складним типом проблемної ситуації, оскільки вирішення суперечностей поясненням, прогнозуванням і проектуванням педагогічного процесу повинно бути опосередковане особливими гуманістичними взаємовідносинами. Це дозволяє студентові простежити весь процес налагодження гуманістичних взаємовідносин, проаналізувати ефективність механізмів вироблення гуманістичної спрямованості та умови її прояву в практичній діяльності з урахуванням конкретної ситуації і окреслених цілей взаємодії.

Важливим моментом у формуванні гуманістичної особистості є те, щоб студент усвідомив, що вирішення будь-якої проблемної ситуації супроводжується прогнозуванням, суб'єктивними оцінками, досвідом попередніх контактів, які можуть ускладнювати об'єктивну картину обставин і умов, що впливають на дану проблему. Адже в реальній ситуації спеціаліст бачить не саму подію, а її суб'єктивний образ. Отже, можна сказати, чим більш адекватним буде відображення ситуації, тим успішнішим буде вирішення конкретної проблеми.

Якщо вести мову про загальну форму реальних умов вирішення педагогічних ситуацій, то вони охоплюють курс навчання і кількість студентів, рівень їх професійної підготовки на даний момент, обсяг матеріалу, який вивчається, час, яким має володіти педагог. При цьому може бути застосований фактор ускладнення: здійснення диференційованої роботи з врахуванням "сильних", "середніх" і "слабких" студентів, орієнтуючись на яких педагог проектує свою діяльність.

Зважаючи на конструктивну діяльність підприємця, в даній ситуації проектується суб'єкт-суб'єктивний характер відносин. У той же час, комунікативна організаторська діяльність підприємця на виробництві (в установі) в рамках суб'єкт-суб'єктивних відносин потребує введення в модель підприємницької діяльності "квазісуб'єкта", такої форми "ідеального", такого продукту уявлення, який є моделлю суб'єкта.

До речі, ми вважаємо, що введення квазісуб'єкта у соціально-педагогічні ситуації, які моделюють комунікативно-організаторську діяльність спеціаліста у сфері виробництва і бізнесу, є обов'язковою умовою при формуванні гуманістичної особистості. При цьому слід враховувати, що в разі появи конфліктної ситуації підприємець не повинен керуватися одномоментними цілями. Він повинен бачити віддалені результати свого комунікативного впливу: з метою успішного виконання завдання працівника можна шляхом наказу перемістити на інше місце роботи, поєднати його у парі з іншим працівником, з яким у нього міг бути раніше конфлікт. Але, водночас, слід поставити питання: як така перестановка вплине на подальші взаємовідносини підприємця і працівника? І як подібний факт може відбитися на ставленні працівника до роботи загалом?

Очевидно, тут слід пам'ятати, що формування гуманістичної спрямованості набуває особливого сенсу, коли ми робимо спробу передбачити результати дій підприємця у складному контакті міжособистісних взаємовідносин.

Звичайно, з часом, співвідносячи відомості, отримані у процесі пізнання нової ситуації з минулим досвідом, підприємець здійснюватиме корекцію своєї поведінки спираючись на установки, сформовані у процесі квазіпрофесійної діяльності на основі типових соціально-педагогічних ситуацій.

Іншим аспектом проблеми моделювання соціально-педагогічних ситуацій є створення суб'єктивної моделі самого спеціаліста. Дослідники даної проблеми переконливо доводять, що одна і та сама ситуація може викликати різні психічні стани, причому різні реакції на один і той же фактор соціально-педагогічної ситуації обумовлені тим, що ці фактори викликають психічні стани не прямо, а опосередковано, переломлюючись через особливості особистості, внутрішні умови.

Таке розуміння внутрішнього стану особистості дозволило визначити рівень професійної спрямованості, який залежить від міри відповідності між внутрішнім зв'язком домінуючого мотиву і змістом майбутньої діяльності. Він вказує на те, що важливим моментом є емоційне насичення певного виду діяльності, яке з'являється як

потреба в певному характері переживань у ситуації професійного самовизначення.

Перш ніж проектувати соціально-педагогічні ситуації, які б сприяли формуванню гуманістичної спрямованості у структурі професійної спрямованості, ми вважали за доцільне звернути увагу на те, що професійне самовизначення передбачає не лише професійну спрямованість на вибір певної професії, але й виявлення свого суб'єктивного підґрунтя щодо вибору даної професії. А необхідне емоційне наповнення підприємницької діяльності, як ми уже зазначали вище, напряду залежить від міри задоволення професією, що у свою чергу пов'язано з рівнем професійної майстерності. Відповідність же соціальної ролі підприємця можливостям і якостям особистості студента з'являється на основі достатньо повної інформації про умови, місце, форми, види професійної діяльності і об'єктивної самооцінки своєї підготовленості до цієї діяльності.

Як показує практика, неадекватна самооцінка студентами своєї готовності до професійної діяльності є одним із досить сильних гальмівних чинників на шляху до освоєння професії. Тому, щоб підійти до вирішення завдання щодо проектування соціально-педагогічних ситуацій, необхідно було зважити на такі умови:

по-перше, введення квазісуб'єкта у типові соціально-педагогічні ситуації, які відображають модель діяльності підприємця на виробництві, в установі;

по-друге, демонстрація студентами шляхів удосконалення їхніх професійних умінь і навичок, причому з врахуванням психологічних особливостей особистості кожного студента.

Звідси ми дійшли висновку, що проектуючи соціально-педагогічну ситуацію, ми маємо враховувати те, що модель проблемної ситуації, як аналог дійсності, адекватно відображає особливості комунікативно-організаторської діяльності підприємця в реальних умовах суб'єкт-суб'єктних відносин і включає підприємця і працівників як суб'єктів виробничого спілкування.

Що ж стосується мети формування гуманістичної спрямованості, то вона передбачає проектування зіткнення інтересів і цілей діяльності підприємця і працівників, партнерів, колег, яке потребує децентрації позиції підприємця. Труднощі, які виникають у підприємця у процесі реалізації його професійних намірів, визначають проблемний характер ситуації, яка проектується.

Слід зазначити, що всі соціально-педагогічні ситуації, які можна використовувати для професійної підготовки гуманістично спрямованої особистості підприємця, діляться на дві групи: соціально-педагогічні ситуації спрямовані на поглиблення теоретичних знань і на застосування їх на практиці, та ситуації, що дозволяють формувати професійно-значущі якості особистості, виробляти професійні уміння і навички.

Зважаючи на особливості майбутньої професії випускника інституту економіки і підприємництва, ми, спираючись на типи визначені Д.Вількесвим, вирішили авторські типи соціально-педагогічних проблемних ситуацій:

1. Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється у ході розкриття інформації, суперечностей, цілей діяльності підприємця на виробництві, установі.

2. Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється в результаті аналітичної діяльності підприємця з приводу суті, стану і перспектив конкретної сфери підприємництва.

3. Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється у прогностичній

діяльності підприємця.

Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється у процесі проєктивно-творчої діяльності підприємця.

Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється у процесі комунікативної діяльності підприємця в умовах співпраці, взаємодії або конфлікту.

Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється в ході організаторської діяльності.

Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється у процесі управлінської діяльності підприємця.

Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється під час рефлексивної діяльності підприємця.

Проблемна соціально-педагогічна ситуація, що з'являється в результаті корекційної діяльності підприємця.

Кожен з названих типів проблемних ситуацій пов'язаний з конкретною функцією діяльності спеціаліста і з'являється на одному з етапів навчально-виховного процесу, на якому педагог повинен виконувати низку взаємопов'язаних дій, що підпорядковуються або регулюються певною функцією, з позиції конкретної установки.

При цьому слід звернути увагу, що для формування гуманістичної спрямованості особливо важливе значення, на нашу думку, мають п'ята, шоста, сьома і дев'ята типи ситуацій, оскільки комунікативна, організаторська і корекційна діяльність підприємця опосередковані суб'єкт-суб'єктними відносинами.

Таким чином, гуманістична установка майбутнього спеціаліста утворюється завдяки переживанню при сприйнятті проблемних педагогічних ситуацій, в яких моделюється розходження в цілях діяльності та інтересах підприємця і працівника, які потребують центрації підприємця на особистості працівника, визнання його інтересів серед пріоритетів професійної діяльності. Закріплення такого стану у ряді типових ситуацій, наповнених непродуктивним конфліктом і ускладненням взаємовідносин, дозволяє сформулювати гуманістичну спрямованість як одну із важливих професійних якостей підприємця. Тому необхідно визначити групу типових соціально-педагогічних задач, продуктивних для оволодіння студентами на різних етапах навчання. Надалі необхідно також визначити форми і методи роботи з відібраними типовими соціально-педагогічними ситуаціями. На нашу думку, особливу роль у даному випадку набуває той факт, наскільки будуть враховуватись індивідуальні особливості особистості, щоб підібрана система вправ дала бажаний ефект в плані формування гуманістично спрямованої особистості.

Л і т е р а т у р а :

1. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації (підготовка вчителя до формування виховуючих відносин з учнями). Навч.-методич. посібник. – К.: ІЗМН, 1996. – 232 с.
2. Вилькеєв Д.В. Формирование профессионального мышления у студентов педвуза // Формирование личности учителя. – Казань, 1980. – С.73-90.
3. Ковальчук В.А. Технологія розв'язання соціально-педагогічних задач//Нові технології в контексті сучасних концепцій змісту освіти: Зб.статтей Всеукраїнської наук.-метод.конференції. – Луганськ: ЛПУ, 1998. – С.184-186.
4. Кондрашова Л.В. Сборник педагогических задач. – М.: Просвещение, 1987. – 142 с.
5. Сухобская Г.С., Кулюткин Ю.И. Моделирование педагогических ситуаций. – М.:Педагогика, 1981. – 120 с.

Анотація

В данной статье идет речь о проблеме моделирования социально-педагогических ситуаций как оптимального условия формирования гуманистической направленности студентов в сфере предпринимательской деятельности. Уделяется внимание вопросу технологий проектирования проблемных ситуаций, которые позволяют формировать профессионально значимые качества личности.

І. В. Петрова, м. Київ

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ХОБІ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ

Інформаційне суспільство надає людині великі можливості для власного розвитку та урізноманітнення свого дозвілля. Разом з тим, обсяг вільного часу досить часто переважає здібності людини використовувати його раціонально та конструктивно. Тому висвітлення видів дозвіллевих захоплень людства, можливостей самовдосконалення та самовиховання особистості через участь у хобі-групах, бажання людини саморозвиватися на дозвіллі, є актуальним та своєчасним, і вимагає детального вивчення та об'єктивного аналізу.

Розв'язання даної проблеми започатковано в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. У вітчизняному та російському дозвіллезнавстві багатогранна любительська діяльність вивчається Генкіним Д. ("Клубоведение"), Зборовським Г. та Орловим Г. ("Досуг: действительность й иллюзии"), Сасиховим О. ("Клубознаводство"), Смирновою Є. ("Теория и методика организации самодеятельного творчества трудящихся в культурно-просветительных учреждениях"), Стрельцовим Ю. ("Культурология досуга", "Социальная педагогика"), Тріюдіним В. ("Педагогика клубной работы") іншими. Серед зарубіжних праць з даної проблематики необхідно згадати роботи Дубіна Р., Калкінса Е.Е., Остіна Фокс Рігса, Унру Д.

Аналіз наукових досліджень з хобі як виду дозвіллевої діяльності, що має значний виховний потенціал, доводить, що хобі в сучасному світі є істотною складовою стратегії культурно-дозвіллевого розвитку. Разом з тим, історія виникнення та головні етапи розвитку хобі, його значення у суспільстві загалом та вплив на взаємозв'язки між роботою та дозвіллям зокрема, й досі залишаються не вивченими.

Поняття "хобі" відоме нам як похідне від англійського слова "hobby" і означає будь-яке захоплення чи улюблене заняття на дозвіллі. У ХХ столітті термін "хобі" набуває особливого значення, пов'язаного з вільним часом і розглядається як істотна складова дозвіллевої діяльності.

Історично хобі-групи виникають як форма вияву культуротворчих самодіяльних ініціатив особистості в сферах просвітництва, художньої, технічної, декоративно-прикладної творчості. У різні часи, в різних історико-культурних координатах хобі-групи відрізняються за статусом, ступенем та можливістю впливу на суспільні процеси.

Любителі своєї справи дуже часто підкорюють вершини, які здавалися недосяжними навіть висококваліфікованим фахівцям: німецькі лікарі Р.Майер та Г.Гельмгольц, англійський пивовар Д.Джоун довели важливі фізичні закономірності про природу тепла; голландський сукнороб Антон Ван Льовенгук відкрив капілярний кровообіг; французький офіцер Р.Декарт розглядав математику як своє улюблене